

Cây mắm già

ĐOÀN PHƯƠNG NAM

TT - Cha vẫn thích lấy cái dây thật dài cột xuống vô cây mắm già. Nước ròng giựt bãi, cái dây căng hết cỡ khi chiếc xuồng nửa trên bãi, nửa buồng thông xuống cho nước trôi nhẹ dưới lườn.

Mẹ và mấy ché mỗi lần lấy xuồng đi đâu lại cần nhắc cha: Sao không cột vô cái cầu thang cho dễ, để lội vô như vậy dơ hết chân.

Mọi người nói cây mắm này để cũng không làm gì. Thân cong queo không làm cột, làm hàng đày được. Làm đũa ăn cũng không. Nó bự, xù xì vậy, nếu ché làm củi còn tốn công hơn đi tìm mấy cây được.

“Cây mắm sống huốt tuổi của nó sẽ có ma làm tổ trên đó hả cha?”. “Con có tin vậy không?”. Cha xăn quần lội vô chỗ sinh gỡ dây ra hỏi lại. “Hông biết, con chưa thấy ma cha à”.

Cha ngắt hai cái bông của cây mắm đã bung ra những lớp nhỏ có màu vàng xanh. “Chơi đá gà hen”. “Chơi sao cha?”. Cha lấy hai cái bông cho châu đầu vô. Chúng dính vào nhau như có lực hút. “Con cầm một cái bông đi. Kéo thẳng tay. Bông của ai bị đứt đầu trước thì thua”. Tôi giật mạnh một cái, mắt cảnh giác, con - gà - hoa - mắm của cha văng ra. Tôi cười khoái chí.

Cha mẹ sinh tôi ra khi anh, ché có con. Chèo xuồng hết mấy bụi chà là mới gặp một cái nhà. Mỗi sáng đem cá, tôm trong vuông ra chợ bán, mẹ chỉ cần thức trễ hơn tiếng con chảo chẹt hót một chút thì phải chờ mặt trời gác mình lên ngọn đước mới về tới nhà được. Nước kéo nhau đi miết chỉ còn lớp phù sa sền sệt đọng lại thoải thoải hai bên bờ. Đành phải đậu xuồng ở ngoài rạch mà đợi.

Lúc đó, cha ra cầu thang ngồi ngó cây mắm già. Cha nói hồi cha còn nhỏ, chỗ này có mình ên nó. Cha biết chèo xuồng khi rề của nó được 14 cái. Cha cưới vợ, cái rề của nó thờ đầu ở tuốt bên chỗ cái chuồng heo của nhà tôi bây giờ.

Tôi xí vị trí của cha vào buổi trưa khi bãi đã kiệt nước. Tôi bắt đầu những trò chơi của mình bên gốc mắm. Ban đầu là con còng đem cái còng vàng từ lòng đất. Kế đến là mấy con thòi lòi ọ ọ người, dùng cái vây đẩy mình uốn éo bên cạnh mấy cái rề nhú nhú lên. Có lúc mấy con ba khía cũng mon men leo lên. Mới đẩy hai ba trón, nó phát hiện là hết đường đi, vội thả người xuống cái rột, ngó tôi rồi khệnh khạng bỏ đi.

Tối, không thấy cha đâu, dòm ra trước nhà chỉ thấy đen ngòm. Tôi sợ bóng đen nuốt chửng cha vào lòng nên xông ra. Chuẩn bị lui xuống cầu thang thì có bàn tay nhắc bổng tôi lên. Cha đặt tôi vào lòng xuồng. Cây mắm giữ cọng dây đủ chặt cho nhịp xuồng chỉ đung đưa. Bầu trời đầy sao thấp chum cú nhích dần nhích dần xuống phía cha. “Cha ơi, bầu trời sắp đè lên người cha kia”. “Không, ông sợ mình lạnh đó”. “Ông trời cho cha con mình cái mền đắp hả cha? Cha đừng có vung tay lên mạnh, coi chừng rớt ngôi sao mập ú, mọng nước của con chớ”.

Rồi cái cầu thang cũng bị gãy. Chỗ mới của nó sẽ là vị trí của cây mắm. Chỗ này tiện nhất. Cây mắm cũng già rồi. Nếu không đốn, người lớn không có nhà, nó ngã bắt tử trở tay không kịp.

Cha mài dao thật bén và tự mình chặt nó bằng hai ba nhát thật ngọt. Không một tiếng rên, cây mắm ngã nhào xuống lòng rạch.

Mờ sáng bữa sau, cha bỗng xóc tôi dậy: “Đi săn cá dứa với cha”.

Thường người ta đi săn cá dứa chỉ một mình hoặc cùng đi với một tay chèo giỏi. Tôi ngồi bé tẹo ở giữa xuồng tựa vào hai cái chân cha đang trong thế đứng thật thoải mái và vững chãi để chèo.

Tôi thấy mình trôi bèo bồng trong một thế giới huyền ảo. Mặt nước phẳng lì như lớp kẹo trắng. Nhưng tôi không thể nhìn được xa hơn. Tôi thấy mây vắt ngang cổ cha thành cái khăn, đắp lên người cha cái áo dày ấm cúng. Nhịp chèo của cha như tiếng cá bắt chọt ngoi mình lên mặt nước thờ.

“Cha ơi, cái gì cuộn quanh người cha vậy?”.

“Sương đó. Nói nhỏ thôi. Bầy cá dứa đang trò chuyện”.

Cha căng mắt dòm rồi cười khẩy. Tôi đoán cha phát hiện ra một con cá dứa to đùng. Thịnh thoảng cha vẫn đem về một con cá dứa, lớp kho nghệ, lớp làm khô.

“Làm sao cha biết có con cá bự chẳng?” - tôi thì thào hỏi.

Cha chỉ cho tôi giọt nước đang chảy xiết cuốn theo những trái mấm thành dòng. Con cá dứa đang say mồi. Chắc nó làm biếng lắm nên há họng thật to, nuốt chửng cả đồng trái mấm mới tạo dòng xoáy mạnh cỡ này. Cha im lặng, đợi cho trái mấm lèn chặt bao tử nó. Thỏa thuê rồi, con cá dứa để mặc cái bụng trắng hếu nổi phình lên.

Cha cầm cây xà búp lên tay. Chỉ nghe tiếng gió xé thật mạnh. Cây xà búp lao trong khoảng không đầy sương mù như người ta nhét cây kim vào đồng bông gòn.

Tôi không thấy gì cả ngoài mặt nước chao đảo. Chiếc xuồng lắc lư. Tôi ôm chặt cái chân cha nhìn người đứng oai nghiêm theo dõi vòng xoáy cuộn tròn từ những cú vẩy vùng trên sông nước lần cuối của con cá dứa, trước khi dùng một tay kéo nó từ mặt nước quăng cái trích xuống cạnh tôi.

Cha lấy cây dao xẻ một đường thật ngọt. Lộ rõ trong mớ mỡ trắng là trái mấm màu vàng xanh có hai rạch chéo. Làm sao tôi không nhận ra vết rạch chéo vụng về đó, vì đó là lúc tôi ngồi trên vai cha khi hai chân người bắt đầu lún sâu xuống sình.

“Cha ơi, vậy là cuối cùng nó cũng không về biển được rồi”.

Cha rũ người xuống...

Về sau tôi mới biết trong hệ sinh thái bãi bồi, cây mấm là cây tiên phong lấn biển giữ đất. Vòng đời của nó chỉ tồn tại 30 năm. Cây mấm tàn rụi sẽ giúp cho các cây khác hiện diện như: sù, đá, cóc, đước... Trái mấm tự nảy mầm, ra rễ, hút lấy phù sa và lớn lên...